

ЛЕМ.фм+

ПАНРУСИНЬСКИЙ ТЫЖДЕННИК № 26 12.09-18.09.2016

ISSN 2451-246X WWW.LEM.FM

Цілом вселенном

6

Вікіпедисти і етно-
графы лучат силы,

12

lem.fm in English – soon!

14

Вышла книжка
о Юрійови Цимборови

Зміст

Рекомендуємо //

20

Вилічений моцьов

Председа словацького парламенту, котрый є одночасно і председом Словацькой національной партії (Slovenská národná strana – SNS), бы дав Русинам депутата в парламенті. І жебы не був хтось дискримінований, дав бы і іншым народностям депутатів...

4

Председа парламенту бы дав Русинам депутата

6

Вікіпедисти і етнографы лучат силы, жебы вказати цілу спадковину Карпат

8

Гуцулы на Лемковині

11

Засідання в Будапешті

12

lem.fm in English – soon!

13

Гуменський вікенд з Добрянським і фолклором

14

Вышла книжка о Юрійови Цимборови

16

Три виміры лемківських церкви

18

Василь Русиняк номінований на DOSKY

22

102 рокы тому в Талергофі...

26

Скоропис

Редакция:

Шефредактор:
Демко Трохановскій,
технічний редактор:
Наталія Малецка-Новак,
члены редакции:
Богдан Гамбаль,
Севериян Косовскій,
Петро Медвідь,
Павел Малецкій.

Редакция

Долго ем ся мучыл з рішыньом пересунути премеру того номера нашого тыжденника, але вкінци засідання меншыновой Комісії в міністерияльных просторах проходит раз на квартал, а заплануваны на ним темы, прямо тыкаючы справ лемківской етнічной меншыны в Польщы, то єдны з тых, котры для нас, нашой історії, а і смотріня на ей основі на будуче, повинны, по мойому, мати высокій пріоритет.

На засіданню Спільной Комісії Уряду та Національных і Етнічных Меншын, котре проходило 14. вересня/септембра 2016 р. в Міністерстві Внутрішніх Справ і Адміністрації, были підниманы м.ін. справы Акції «Вісла», оціны ей правных аспектів, реприватизації, котра тыкат одобраного Лемкам вчас того злочыну маєтку, і справы публичных медий і присутности в них програмів, котры направлены сут на меншыны. Як бы на то не смотріти – то такы темы, котры для русиньской медияльной групы Лем.фм могли бы заняты неєдну сторону в тыжденнику, купу абзаців на портали, або минут в радию. Одраз выявлю, же аж так інтересуючо не было, хоц эмоцій до кінца стрічы не бракувало.

Чудным для мене стали ся новы(?) принципи, рішаючы, хто споза Комісії може прити на засідання. Журналисты, правда, своїм путем най пишут на секретарият, жебы могли ся там достати, але представники меншыновых організацій, предовшыткым тых, котры через хытру коаліцію часто фікційных здружынь были выелімінуваны з участи в працах Комісії і не маот там тепер свого представника, тым більше повинны мати вступ, а і голос – бодай лем прото, жебы даякы проблемы представляти з інчого пункту пізріня. Але о тым, хто з даной меншыны може прити – як дознали сме ся в ресорті од меншын – рішают актуальны члены Комісії з даной меншыны. Заперте колесо... Лишме тото, бо і так в складі: журналиста і активіста, мали сме змогу быти на засіданню.

Акція «Вісла» то до днес горяча тема для вшыткых Лемків. І для тых, што ей прожыли (іх уж, на жаль, штораз меньше), і для молодшых поколінь, што знаот тяжку історію Русинів в ХХ ст. В тій части засідання, котру представлял прокуратор з Інституту Національной Памяти, долго треба было думати, ци фактично тыкат ся оціны ей правных аспектів, але тішыт мя єдно (хоц на разі з дистансом). Одслухуючы награня праві каждого з попередніх засідань, на котрых заангажуваны представників лемківской меншыны было, по мойому, такой жадне, або на тільки мінімальне, жебы лем записати ся в справописі, бодай перший раз виділ ем збільшену активніст лемківських членів Комісії. Проф. Штефан Дудра правильно выімал деякы блудны формулы (напр. Акція «Вісла» не была переселіньом лем депортацийом, або звернул увагу на неточніст слів «опущены маєткы», понеже ништо од них сам не втікал). Хотіло бы ся речы, добре і тото.

Дальша тема – присутніст меншын в медиях – тягне ся в засіданнях СКУТНіЕМ, одколи лем она фунгує. По представліню ра-

порту Крайовой Рады Радийофонії і Телевізії мож было подумати, же в медиях нич інче не пуцают, як лем меншыновы програмы. І ту явил ся лемківскій акцент, понеже в рапорті сме прочытали, же для Лемків сут емітуваны програмы в публичным радию і телевізії. Барз мя тото зачудувало, бо певно бы-м о тым знал, але скоро выявила ся правда, же – не знатя, якым чудом!? – програмы для лемківской етнічной меншыны, котрой лемківскій язык тіж хоронений єст законом о меншынах, ведены сут... по українськы.

На минулым засіданню СКУТНіЕМ спостерюг ем єднак штоси нове. В загальных справах, котры тыкают вшыткых меншын, меншынова сторона Комісії бесідувала єдным голосом. Так было при горячій дискусії о нескликаню Міністром надзвычайного засідання (што было жаданьом меншын) в справі нарастаючых в Польщы ксенофобічных актів агресії, направлених на меншыны. Добрі, же хоц в основных справах вшыткы члены меншын маот спільний голос.

Лем же сут такы справы, в яких «декотры» меншыны медже собом будут, а і повинны ся сварити. Спомнена выже справа програмів для Лемків в українськым языку, або піднімана мном на засіданню тема ревізійоністичной выповіди лідера ансамблю От Вінта, так ославленого і бороненого представниками української меншыны, (повіл він недавно: «Єм певний, же в 50. рр. нашого столітя Крым і Кубань, Підляша і Лемковина будут українськыма»), то справа для Вас, пані Мирославо і пане Штефане. Зато хтоси Вас выбрал, жебы і в таких просторах реагувати. Ани не хоче ся мі вірити, же могло бы быти наopak. ●

На фотографії Андрей Данко,
джерело: Wikipedia.com.

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Председа парламенту бы дав Русинам депутата

Председа Народной рады Словацькой републики Андрей Данко 2-го септембра 2016-го року навщивив румунську Орадеу, де ся стрітнув із румунськими Словаками. Інформовала о тім словацька державна пресова агентура TASR.

За словами Данка, котрый є едновременно і председом Словацькой національной партії (Slovenská národná strana), Словакія при тім, яку має днесь владу, може быти прикладом в комунікації державотворного народа і народностной меншыны. Данкова партія, котра была під минулым веджіньом Яна Слоты спринимана як протимадярьска і протиромска, є днесь во владі зо соціалнодемократічнов партійов SMER-SD Роберта Фіца і словацько-мадярьсков партійов MOST-HÍD Бєлы Бугара, за котру кандідовало і дакілько Русинів.

«Є про мене величезнов животнов скушеностьов быти во владі з председом партії належаючої меншыні. Кідь не буде стояти коло себе Мадярь, Словак, Румун, Поляк, Чех, в рамках Европской унії не будеме значіти нич. Єдина путь є здолати розділности і комуніковати,» повів в Орадеї Данко.

ДЕПУТАТА РУСИНАМ

Данко є пересвідченый о тім, же Словацька република має взорове одношіня ку народностным меншынам, і кідь є все што зліпшовати. Председови словацького парламенту ся любить і румунський модел, на котрый подля нього треба памятати.

«Вісемнадцять румунських депутатів є автоматічно з народностных меншын. Я бы ся не боронив ани в нас, жебы ходем Русины, або і іншы народностны меншыны, мали автоматічно мінімално єдного депутата,» выголосив Андрей Данко.

Припомяньме, же хоць Словацька република підпорує культуру народностных меншын і меншынове школство, на Словакії доднесь не є прийнятый закон о народностных меншынах ани о їх фінанцованю. Модел фінанцованя ся так може хоцьколи мініти. Пропозицію закона о народностных меншынах, в котрій є обсягнутый і модел фінанцованя ці вытворіня меншынных самосправовань, выпрацовав Округлый стіл Русинів Словеньска, котрый го дав до діскузії далшым народностным меншынам на Словакії. Цільом є найти політичну підпору про протиснутя такого закона в парламенті.

ІНША РЕТОРІКА

Председа парламенту і Словацькой національной партії од вступу до коаліції з партійов MOST-HÍD змінив реторіку.

Іщі у 2014-році му перешкаджала як партія Бєлы Бугара, так і Округлый стіл Русинів Словеньска (ОСРС). Перед комуналными выборами в октобрі 2014-го року в єдній із телевізних діскузій повів, же активности ОСРС повязаны з пожадавками прийнятя закона о народностных меншынах і вытворіньом народностных самосправовань, суть сполупрацов Русинів з Бугаровов партійов MOST-HÍD. Вытворіня народностных самосправ дезінтерпретовав як намагы територіалных автономій.

ОСРС ся діштанцовав од слов Данка, як і од того, же співпрацує із будьяков політичнов партійов. Так само ся ОСРС діштанцовав од того, же хоче будьяку територіалну автономію. Днесь Андрей Данко не має проблем з депутатами, котры бы были в парламенті лем на основі того, же бы заступали народностну меншыну, што є так само форма народностного самосправованя. ●

Наталія Малецька-Новак
natalia@lem.fm

Вікіпедисти і етнографы лучат сили, жебы вказати цілу спадковину Карпат

Вікіпедисти, етнографы, музейны працівники і дослідники та вольонтеры перемірюют Карпаты, жебы удокументувати фольклор гір. Роблят соткы знімок, крутят десятки фільмы і зберают материялы о регіоні, жебы збогатити і поширити зміст статій Вікіпедіі.

На знімці: експедиційна група етнографів і вікімедистів, фот. Wikimedia.com.

Етнографія Карпат то проект Народного Етнографічного Музею в Варшаві при спертю Вікімедія Польща і Фондації Вікімедія. Його цілю єст збережыня карпатской культуры при схоснуваню Вікіпедіі. Карпаты, то другы по Альпах што до велькости горы в Европі. Находят ся м.ін. в цілій полудньово-східній Польщы, в полудньово-західній

Україні, в Словації, Чехах, Румунії і в Сербії. Народна культура на карпатській обшыри єст барз ріжнорідна, але цілю проекту єст тіж досліджыня того, што єст спільне, што лучыт – спільной історії і культуровых коренів. Першым етапом проекту єст зобраня бібліографії, джерел, знімок, авидіовізуальних материялів о автентичным фольклорі Карпат, а пак удоступніня того вшыткого на Вікімедія Комонс. Наступний етап то схоснуваня зобраного материялу до поширїня, або сотворїня новых, тематичных статій на Вікіпедіі (в анґлицкым і одповідніх місцевых языках). Головний натиск кладений єст

на регіональне облечыня, народну штуку і ремесло.

Плянваных єст 5 вікі-експедицій. Вчас каждой дослідники будут нагрывати і записувати традиційны звыкы, обряды, фотографувати народне облечыня і приміры народной штуки і ремесла характеристичы для даного регіону. Будут одвіджати місцевы етнографічны музеї і малы регіональны культурны центры. Перша з прогульок прошла в другій половині серпня/августа т.р. Обшырю досліджынь были Жывецкій Бескід і Підгаля. Група дослідників збрала гын цікавий материял, м.ін. релікты ориґінального народного облечыня з колекцій Музею Міста Жывец і Татрянського Музею, окрем того сфільмувано процес вырабляня керпців і народных інструментів та проведено короткы бесіды з сучасныма народныма ремісниками

і вытворцями ріжных артефактів, як напр. прикрасок ци скіряных, взоруваных на давны выробів. В вересни/септембрі експедиция проходила буде в Румунії, в марамурешській обшыри, а на другій рік досліджыня плянуваны сут в Чехах, Словації і в Україні.

Спільний проект професійных етнографів і вольонтерів Вікіпедіі єст хосенний для обох сторін. Музеальники маот нагоду ближе зазнаемити ся з одкрытым ліценційуваньом і роботом повязаном з Вікімедіями, а вольонтеры вчат ся основ професійных етнографічных експертіз, бібліографічных досліджынь і інчых.

Як потверджают члены експедиційных груп – фольклор Русинів єст тіж бранний під увагу, як тот, котрий треба дослідити. ●

Гуцулы на Лемковині

Онецілий тыжден, 16.-18. вересня/септембра т.р., в Реґетові Нижнім на Лемковині буде мож взяти участ в XXII Днях Гуцульського Коня.

То Загальнопольскій Чемпіонат Коня Гуцульської Расы до Хованя і Хоснуваня (орг. Ogólnopolski Czempionat Hodowlany i Użytkowy Koni Rasy Huculskiej). Тридньова подія притігат головні заінтересуваных того рода галузю ґаздівкы – хованьом конів, але тіж любителів конів і вше-лякых активности на конях, од туристики через реґабілітацію.

Через долги рокы еден з важнійшых і більшых в Европі годовляных осередків той расы конів на-

ходил ся в поблизкым Гладышові, але в 2001 р. Стаднину перенесено до сусіднього Реґетова. Інчим знаным осередком, занимаючым ся тым коньом, был напр. Заклад Зоотехнікы в Одреховій. Гуцулы то примітивна раса гірських конів, яка выводит ся з гуцульської части Карпат і то там до кінця XIX ст. головні зосереджала ся годовля. Перший раз гуцул споминаний в джерелах был уж в 1603 році. Гуцулы то невеликы, барз животны, сильны і тырвалы коні, а при тым лагідны і приязны для люди. Давнійше хоснувано тоты коні головні до транспортуваня тяжкых ладунків по вымагаючых гірських путях, а тіж на ґаздівках напр. на Лемковині. Днес

«Днес гуцулы переважні хоснує ся в рекреацийных і туристичных цілях, а вересньова подія, свято той расы конів, єст єдном з важнійшых в сезоні, бо получена єст з Загальнопольскым Чемпіонатом Коня Гуцульської Расы до Хованя і Хоснуваня»

гуцулы переважні хоснує ся в рекреацийных і туристичных цілях, а вересньова подія, свято той расы конів, єст єдном з важнійшых в сезоні, бо получена єст з Загальнопольскым Чемпіонатом Коня Гуцульської Расы до Хованя і Хоснуваня. З той причыны в проґамі XXII Гуцульскых Днів находят ся одповідні пропозиції – конурсы в повожыню кінных запрягів, конкурсы дресуры, марафоны, кондиційны пробы, годовляны оціны, кінны показы, конкурсы скоків, а і додатковы атракції, як выступы фольклорных капель і ансамблів, м.ін. лемківської ґрупы Надія, ярмак артефактів ручной роботы, показы загыбаючых професий і вельо інчых. ●

« Антоній Годинка був визначний славіста, історик, академік Мадярьської академії наук, ректор Печської університету і честний председа Підкарпатського общества наук »»

Засідання в Будапешті

Петро Медвідь
petro@lem.fm

В середу 14-го септембра 2016-го року одбуде ся в головнім місті Мадярьска в Будапешті подія під назвов *Засідання на честь академіка Антонія Годинки*. Лекції будуть проходити в будові Уряду омбудсмана од 11.00 год. до 15.00 год.

В рамках події одзвучать лекції од внука академіка Антонія Годинки, ведучого травматологічного одділіня Др. Ласла Годинки, єпіскопа Грекокатолицької мішковецької єпархії Др. Атаназа Ороса, підкарпатського языкознателя із Береггазького мадярьского інштитуту Др. Іштвана Черничка, доц. історії Др. Йожефа Болтіка із Будапешта і Др. Михаїла Капрала, ведучого Русиньского наукового інштитуту при Русиньскім націоналнім самосправованю.

Подія одбуде ся під патронатом представителькы Русинів в мадярьскім парламенті Віри Гіріц і мадярьской омбудсманкы Ержейбет Салайне Шандор.

В тот день там буде одркыта і выставка покійного Атаназа Фединця, котру одкрыє ведучій Музейной експозиції при Русиньскім націоналнім самосправованю в Мадярьску Др. Золтан Кламар. Участным ся приговорить і державный секретарь з вопросів церьковных, народностных і цивільных звязків Мікловш Шолтес.

Антоній Годинка був визначний славіста, історик, академік Мадярьської академії наук, ректор Печської університету і честний председа Підкарпатського общества наук. Народив ся 7-го фебруара 1864-го року в селі Ладомирів на Пряшівській Руси, втогышня Австро-Угорьска імперія. Умер 15-го юла 1946-го року в Будапешті. •

lem.fm in English – soon!

Наталія Малецька-Новак
natalia@lem.fm

Барз нам мило поділити ся з вами вістю о дальшым розвитку медияльного проекту ЛЕМ.фм!

Того рока, по парулїтнїх старанях радийо ЛЕМ.фм отримало концессию на наземне высиланя. Припоминаме, же уж неодола будете мочи слухати нас не лем через інтернет, але і через традиційны радийоплеєры на частотах 106,6 MHz в Горлицях і 103,8 MHz в Польковицях і околицях. Того рока тіж, зачали сме выдавати перший «Панрусинський Тыжденник ЛЕМ.фм+», які в цифровым виді приходит до вас тыжден в тыжден, а вшиткы дотеперїшні номеры доступны сут на нашым портали.

Кед іде о портал, які пару раз на ден для вас актуалїзуєме, то і він неодола збогатит ся о новий зміст. Отже, наша робота остала достережена і доцінена через Русинів жыючых в Пїлнїчній Америці, зато, дякуючы ґрантовому спертю John and Helen Timo Foundation, портал www.lem.fm буде тлумачений на англицкій язык

– тым способом і англицко-язычны Русины і каждый, хто знат тот язык, тіж будут знати о вшиткым, што ся діє серед Русинів на цілым світі – будут мочи свобідні читати дописы з порталю – по англицкы.

John and Helen Timo Foundation, яка признала нам ґрант на тлумачыня, то приватна фундація з Пїтсбурґа (штат Пенсильванія, ЗША). Покликана была до промуваня русиньской культуры і едукуваня Русинів. Серед ей проектів, находит ся м.ін. выпродукуваня документального фільму Перемїнены през Талергоф, о яким широко писали сме на портали і котрого премера проходила о єдным часі в місцевости Вейн в Америці і в Рускій Бурсі в Горлицях.

Технічны роботы над порталом, цілю трансформації до двоязычної версії, уж сут ведены і надїєме ся, же уж неодола найсвіжшы інформації про Русинів будут мочи іщы шырше, по англицкы, іти дальше в світ. •

Гуменський вікенд з Добрянським і фолклором

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Вігорлатський музей в Гуменнім на найблизшій вікенд 17-го і 18-го септембра 2016-го року приготовлює такой дві интересны події.

В суботу 17-го септембра одбуде ся подія під назвов *Заповідь Адолфа Івановича Добрянського про сучасность*. Співорганізаторами події, на котрій одзвучить пять тематичных лекцій, суть Русиньске здружіня інтересів і Матиця словацка. Подія зачинать о 13.00 год. в просторах засідальні Містського уряду в Гуменнім і лекції будуть передавати доц. Ян Шафін – декан Православной богословской факулты Пряшівской універзїты в Пряшові, Мґр. Мілан Ясик – член Общества св. Йоана Крестителя і грекокатолицький парох в Ольці, Юдр. Маріян Гешпер – підпредседа Матиці словацкой, доц. ПгДр. Андрій Антоняк, к. н. і Мґр. Александер Онуфрак, ПгД. із Катедры політології Філософичной факулты Універзїты Павла Йозефа Шафарика в Кошыцах.

На неділю 18-го септембра є приготовлений вже X. річник *Фестивалу народностной взаємности*. Співорганізаторами події суть Пряшівський самосправный край і місто Гуменне. Фестивал буде мати дві части. Перша зачинать ся о 13.00 год. в сканзені Вігорлатського музею, де буде проходити *Фолклорне пополїдне* – регіональний конкурз музичного фолклору дорослых.

О 17.00 год. буде програм продовжовати на намістю перед Містським культурно-освітнім центром. Тота часть програму має назву *Заповідь предків*. В рамках ньой участны будут годны выслухати концерт многих запрошених фолклорных колективів і ведно з тым буде повязане і кресція нового авдіодїску з дітячіма співанками під назвов Рутенїка II. Детайлный програм подій найдете долов на плаґатах. •

Vihorlatské múzeum Humenné, Mesto Humenné,
Rusínske záujmové združenie, Matica slovenská

Vás pozývajú na vedeckú konferenciu
Odkaz

Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho

pre súčasnosť

17. septembra 2016 o 13.00 hod. v zasedačke MaÚ v Humennom
pod záštitou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Anthona Duka

Projekt realizovaný s podporou Úradu vlády SR - kultúra národnostných menšín 2016, Fondu na podporu umenia a mesta Humenné.

ЯК

інформувала Окресна організація Русинської оброди у Свіднику, із пера русинського активіста і етнографа Яна Калиняка вийшла нова книжка під назвою **Юрко Цимбора**.

Книжка, котра вийшла із підпорядку Уряду влади Словацької республіки в рамках програми *Культура народностных меншин 2016*, буде святочно презентована 27-го вересня 2016-го року в просторах Піддуклянської бібліотеки у Свіднику. Подія зачинать о 16.00 год.

ЮРІЙ ЦИМБОРА

Юрій Цимбора народив ся 6-го юнія 1919-го року у Свіднику, втогдышня Чехословакія. Быв хормайстром, хореографом і фолклорістом серед Русинів выходной Словакії.

Цимбора закінчив Грекокатолицьку руську учительську семінарію в Пряшові і на кінцю 1930-ых рр. і цілы 1940-ты roky пропаґовав балалайкову музику міджі русиньскыма жытелями і міджі русиньскыма студентами на пряшівській Руській грекокатолицькій гімназії.

По закінчю штудія хорового співу і діріґованя в Братіславі вступив у 1953-ім році до втогдышнього Піддуклянського українського народного ансамблю (ПУНА-ПУЛС). В ансамблі робив поступно хормайстра, драматурґа, умелецького директора і зробив про нього много танечных хореографій, музичных творів, котры ся стали репертоаром ансамблю.

Цимбора мав досконалы знаня містного русиньского фолклору. Зробив дакілько збірників народных співанок, в тім числі і «Українські народні пісні Східної Словачини» (том II, 1963 р.) ці «Заспіваймо собі двома голосами» (1974 р.).

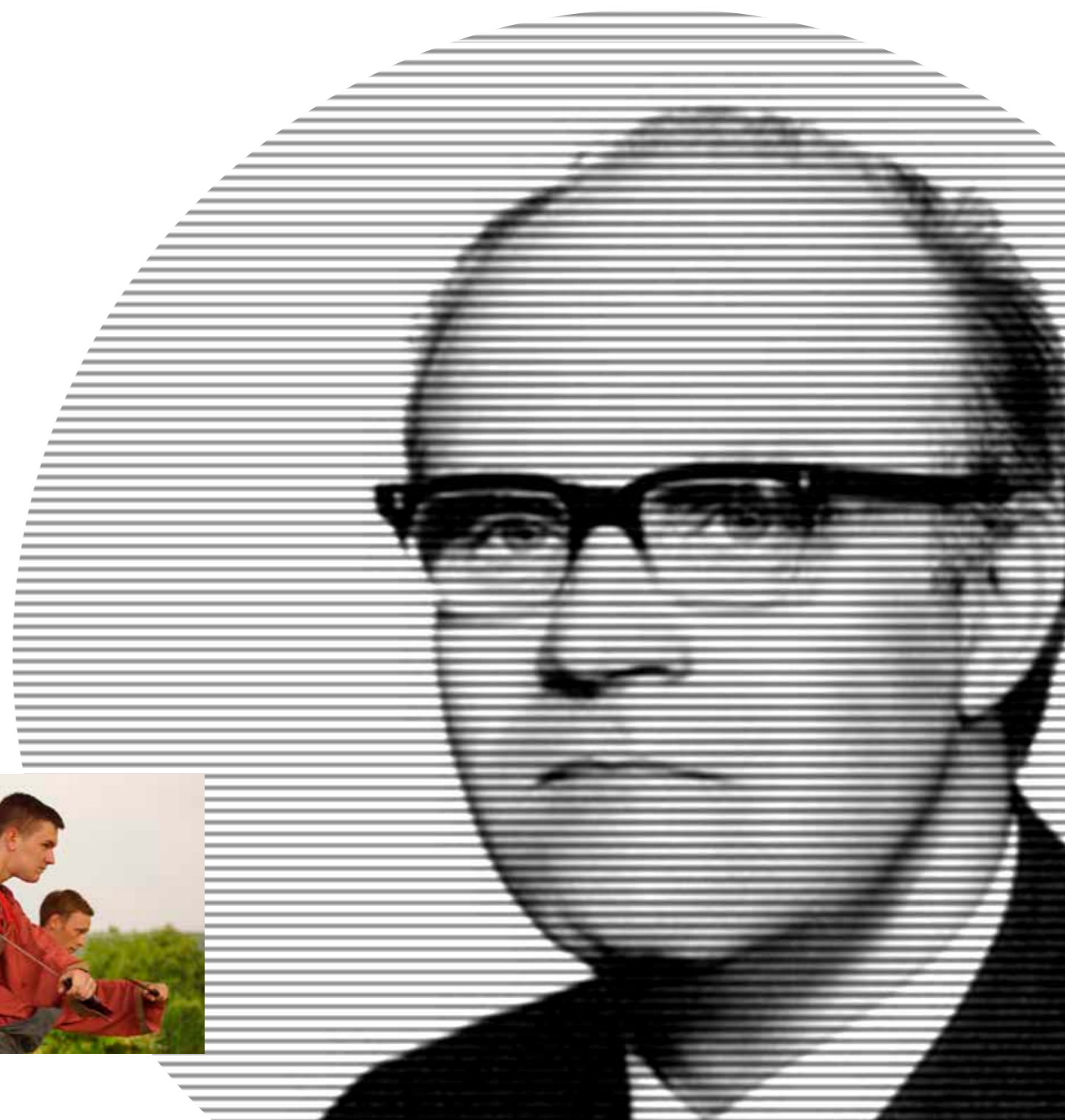
Юрій Цимбора умер 1-го октобра 1989-го року в Пряшові. ●

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Фот. архів ЛЕМ.фм.

Вийшла книжка о Юрійови Цимборови

Три В и м і р и лемківських церкви

16. вересня/серпента т.р. в Лігницькій Публічній Бібліотеці буде проходив вернісаж выставки пн. Самітні лемківські церковці. І не буде то выставка знімок, як найчастіше можемо ся сподівати в таких примірах. Тым разом буде то о тільки выняткова выставка, же церкви буде мож видіти не в двох, а в трьох вымірах.

Од найближшой пятниці в Лігници буде мож видіти выставу мініатур лемківських церкви авторства Михала Вархіла, родженого 1941 рока в Крампній. Родину Вархолів не оминуло выселіня, зато маючого лем 6 років, малого Михала вырвано з рідной хыжы. Трафил він з родиною найперше під Гожів, до села Огарды в повіті Стрільці Краєнські, де мунило його дітинство. Пак – в 1963 році, до Лігници, де артиста жые до днес.

Коли єдного разу был видіти рідны горы, найбільше вражыня зробили на ним деревяны церкви. Од дітинства любил єм майстеркувати, пришла мі думка, же може повело бы ся зробити таку малу церковцю – бесідує Михал Вархіл. Артистично-ремісничы здібности отримал по родичах. Мати барз любила вышивати, прикрашати жіноче обличыня, мала вычутя до кольорів, а няньо все сам робил сой вышиткы газдівскы наряды,

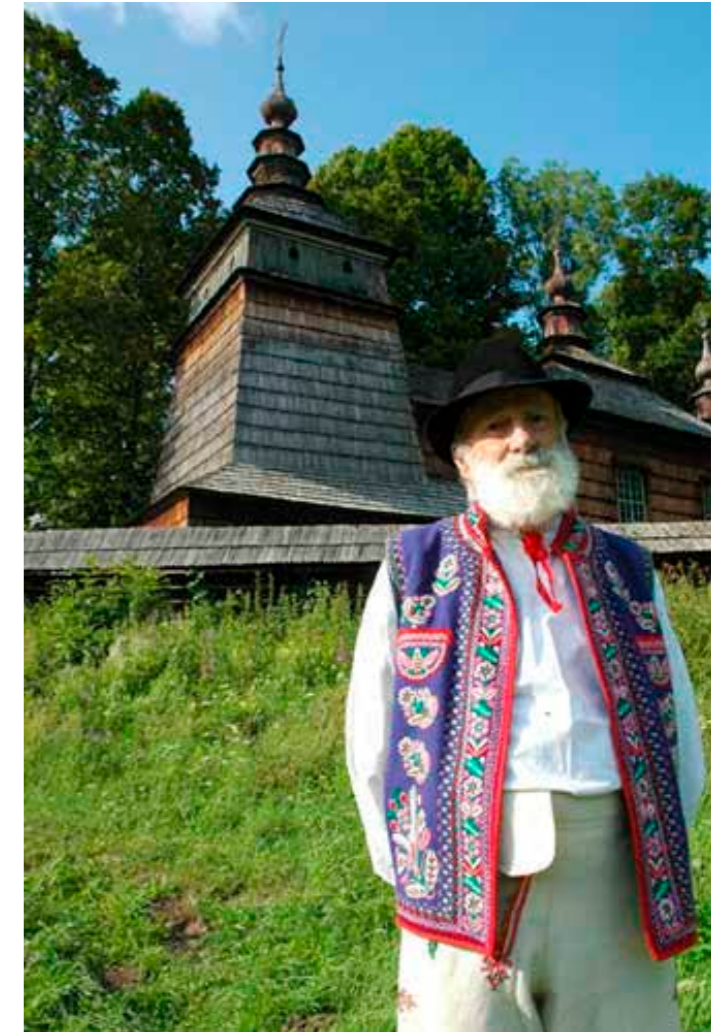
шыл керці, выраблял палиці і кошыкы – пояснят артиста.

Моделі церкви Михал Вархіл зачал робити іщы в 70. роках. Як споминат – *перший модель был так планний, же надавал ся лем до вышмаріня, але з часом пришли ліпшы, бо охота на моделюваня так скоро не минула. Своі малы артистичны діла творит на основі знімок, архівальных документів і помірів. Велику поміч отримал єм до сына Петра і його жены Маргариты, котры, вандруючы по Лемковині, міряли і фотографували церкви. Моделі неістніючих церкви роблю на основі знімок і рисунків доступных в книжках* – гварит.

На побудуваня єдной церкви треба коло 150–200 годин, а на вскрытя даху – середньо аж 15.000 малых гонтиків. Коли назберало ся їх дакус веце, повело ся зорганізувати першу выставу – в Заменіцях к. Лігници в 2003 р. В сумі, артиста зробил уж 56 моделів, з чого 36 тримат дома, а церкви вказуваны были на численных выставах по цілій Польщы, м.ін. в Лігници, Щеціні, Гожові, Шреняві, Патоці, Голеньові, Познаню, Вроцлаві, Любіні, Зеленій Горі, Перемышли і в Бортным.

Вернісаж выставки: 16. вересня, 17.00 год, в сідибі Лігницькой Публічній Бібліотеки.

« Од дітинства любил єм майстеркувати, пришла мі думка, же може повело бы ся зробити таку малу церковцю »

На знімці горі Михал Вархіл перед церковом в Бортным, де проходила єдна з выстав його моделів. Знімки походят з архіву артисты.

Василь Русиняк номінований на DOSKY

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Як інформує Театер Александра Духновича, дня 7-го септембра 2016-го року словацька Асоціація сучасного театру (*Asociácia súčasného divadla*) выголосила результаты голосованя театралных критіків і публіцистів на номінації про нагороди знаны під назвов *DOSKY 2016*.

DOSKY суть театралны оцініня сезоны і передавають ся од 1996-го року почас міжнародного театралного фестивалу *Divadelná Nitra*. Оцінюють ся творивы чіны в области професіонального театру на Словакїї. *DOSKY* ся уділюють фізичным особам без огляду на їх державну приналежность, творцям за умельцькы выконы, котры мали премьеру в театрах на території Словакїї в односній театралній сезони в осмеро категоріях.

НОМІНАЦІЯ ПРО АКТОРА ТАД

За театралну сезону 2015/2016 ся міджі трьох номінованых за найліпшыи актоськый выкон в мужській категорії дістав Василь Русиняк, член Театру Александра Духновича в Пряшові. Номінований є за роль Венечкы в драматизації

твору Венедікта Єрофеева з назвов Москва-Петушкы, котру в нашім театрі режіровав Светозар Спрушанський.

Святочне выголошіня результатів одбуде ся 18-го септембра 2016-го року о 20.30 год. в Штудію Словацького народного театру в Братіславі. Передаваня премій буде в прямім ефірі мож видіти і на програмі *Dvojka* словацькой верейноправной телевізії.

ВАСИЛЬ РУСИНЯК

Член Театру Александра Духновича Василь Русиняк народив ся 14-го августа 1953-го року в Пряшові. По закінчію основной школы штудовав на втогышній гімназії з навчалным языком українським в Пряшові. По матуріті продовжовав штудувати на Київській національній універзіті К. Карпенка-Карого. По закінчію штудій наступив до втогышнього Українського народного театру, котрый ся од 1990-го року называть Театер Александра Духновича і є днесь єдиним професіональным русинським театром у світі. •

ВЫЛІЧЕНЬИЙ МОЦЬОВ

Председа словацького парламенту, котрый є еодночасно і председом Словацької національної партії (Slovenská národná strana – SNS), бы дав Русинам депутата в парламенті. І жебы не был хтось дискримінований, дав бы і іншым народностям депутатів, котры бы їх заступали в парламенті. Андрея Данка таким способом «просвітило» почас навщівы Румунії, де был по-смотри румунських Словаків.

Данко якбач аж почас навщівы Румунії обявив теплу воду і дізнав ся, же народностна політика Букурешті є о штоська далше, як народностна політика Братіславы. Оно бы на Данковій «народностній беневоленції», котра го поімала в Орадеї, не было нич смішне, покля бы председу парламенту і SNS не пронаслідовали його высловы з не так давной минулости.

Данко од свого вступу до парламенту по выборах в марці того року бавить цілу Словакію. Як председа едной із коалічных партій, но головно як еден із трьох найвысшых конштитуцных діятелів – председа парламенту, діставать, самособов, много медіалного простору. Чоловік даколи лем німо сідить і роздумує, што властно «автор хотів повісти», бо його калічя словацького языка є на уровни такій, же бы міг сміло конкурвати наприклад мадярьськым політкам, на котрых видіти, же словацькый язык ім не є природным, лем навченым. Но омного смішніше, як Данковы словны жонгльованя, є про мене Данкове обернутя ся ку Богу і меншынам, котре ся намагать потвердити холем раз за тыждень.

Є правдов, же од перевзятя функції председы SNS у 2012-ім році Андрей

«Данко якбач аж почас навщівы Румунії обявив теплу воду і дізнав ся, же народностна політика Букурешті є о штоська далше, як народностна політика Братіславы»

Данко намагав ся презентувати бывшым председом морално і політично здецімовану, міцно протимадярьску і протиромску партію як штось нове, почливіше, што є збудоване на основах історічной SNS, но позбавлене як раз того, што їх дістало до декаденції такой, же зістали мімо парламенту. Но бісидам о чисто патріотічній партії, котра не мать проти нікому нич, лем любить свою отцюзнину, протиречили різны выголошяня Андрея Данка, головно перед комуналныма выборами у 2014-ім році.

Втогды ся наприклад обув до председы мадярьско-словацької партії MOST-HÍD, за котру кандідують і дакотры Русины, Белы Бугара, на котрого знова раз вытягнув «мадярьску карту»

тиями обще. Так само ся дїштанцовав од будьяких думок о теротіральных автономіях, котры бы мали за ціль розбивати державу, бо Русины хотіли лем культурны самосправы – рішыти о своїй культурі і школстві самы, не подля того, што надіктують урядници в Братіславі.

Неперешло много часу і як раз Данко є тот, хто співпраує з Белом Бугаром і партійов MOST-HÍD, а не Округлый стіл Русинів Словеньска. По марцовых выборах суть бугаровці коалічныма партнерами словацькых націоналістів. І одвтогды не є едной визначнішой прес-конференції, де бы Андрей Данко не повторяв, як є вдячній за то, же му Бог дав скушеность быти в коаліції з народностнов парті-

і бісидовав о тім, же Бугарови іде лем о теріторіальну автономію про Мадярів на Словакії. Што, самособов, Бугарова партія нігда не мала у своїм програмі.

Свое од нього в тім часі дістали і Русины, кідь в телевізній діскузії повів, же з Бугаровым MOST-HÍD вже співпраують і Русины, і же ся зохабили завлечі до гры о теріторіальны автономії, што видів як небеспеку про Словакію. Было то в часі, коли Округлый стіл Русинів Словеньска говорив о можливостях вытворіня народностных самосправ, што платформа дала і до своей пропозиції закона о народностных меншынах. Самособов, же ся Округлый стіл Русинів Словеньска дїштанцовав од будьякой співпраці нелем з партійов MOST-HÍD, але од співпраці з політичныма пар-

тійов, же Бела Бугар є його колега, а уж і приятель. Днесь докінця не говорить, же даяка меншына хоче автономію, а сам собі по навщіві Румунії знать представити меншынову самосправу. Бо мати депутата в парламенті, котрый там є лем на основі того, же заступать меншыну, є de facto так само форма народностной самосправы. І чудуй ся світу, така самосправа, о котрій говорили і Русины, жадну державу не розбивать, ани не хоче розбивати. Навспак, меншына собі і таким способом може лем реалізувати свое конштитуцне право – рішыти о справах, котры ся їй дотуляють, сама. А то іщі Данко може не знать, же як піде до Мадярьска ці Сербії, чекать го едначе несподіваня, же меншыны там мають подібны формы самосправы

як в Румунії і державы ся досправды на основі того не роспадуть. А може суть тым і міцнішы.

Веце як щіроць в Данкових думках о депутатах про меншыны і в штотыжденнім дякованю Богу за нового цїмбора Белу і його партію, виджу у председы парламенту вылічя моцьов. По марцовых выборах была барз легка математика, жебы поскладати потрібну кількість депутатів до коаліції і вытворити владу, в котрій бы Данкова SNS мала вплив і здобыла міць. Тадь о то в карьєрі політика, котрый ся поставив на чоло втогды непарламентной партії, цїлий час ішло. Но і в таким припадї ся забывать на выштык, што было, докінця і «ідеалы» мож в дакотрых припадах одшмарити, і смотрить ся на то, што і як бы ся дало, жебы сьме выштыкы были спокійны. Міць, або ліпше повіджено можливість ей мати, вылічїть выштыкы проблемы і протиходности.

Но і не треба забывати ани на другий аспект, і то, же реалні тримати в руках міць значіло вже у неедного політка, і веце радикального як Данко, же зо своїх міцьных слов мусив упустити, і інтегрувати ся до реалности, в котрій ся зобудив. І то грає самособов свою роль в припадї Данка.

І так є днесь з Данка патріот, а не націоналіста, котрый лем любить свою отцюзнину, но простор уж на Словакії видить і про меншыны. Не знам, ці собі з Бугаром минулость выдїскутовав, но Русинам ся за кривы обвиніня не оправдав дотеперь. І зато собі думам, же є лем вылічений моцьов, котру моментално має. Лемже хто знать, коли ся му верне рецїдіва. Не вірю му, і тяжко вірити його думкам, покля досправды не увидить чоловік даякы чїны. Но бавлю ся на тім, яка є міць міцїна. •

102 роки тому в Талергофі...

14 ВЕРЕСНЯ. ПОНЕДІЛЬОК.

— О 8 годині вечера виїжджат перший транспорт рускых Лемків з в'язниці при повітовым суді в Горлицях.

В'язничны власти, зо Скальчынськым на челі, зобрали нас на в'язничным пляцу, прочытали список і, по ревізії особистых річы, наказали формувати ся в ряды, по четверо – пак іти на стацию. Тримаючы валізкы в руках, мы ішли, не знаючы де, не сміючы ани звідувати ся де нас виправляют.

При нашым выході з в'язниці зобрало ся вельке чысло горличан, котры односили ся до нас ворожо, зо зневагом.

На іх проклятва мы не реагували, а в молчаню продолжували свою дорогу. Веде нас кількох жандармів. На стациі розміщуют нас до товаровых вагонів, по веце як чотырдесят люди до єдного.

На вагонах жандармы крейдом выписали: „Ідут москальофілі – зрадники”.

15 ВЕРЕСНЯ. — Потяг рушат з місця, пак стає на кождїй стациі. Такой всяди стрічат нас місцеве населіня і проклинат.

Якыса стара жінка, тримаючы в руках молитовник з кораликами, бесідує до сусідкы: „Слухай Марись, я така деликатна, куры сама не зотну, але того попа в вагоні різала бы-м по кавальчыку”. Хтоси зачал метати до нас піском і папірискими. Взрившы тото, жандарм запер вагоновы двері і потяг дыргнул з місця.

Приїзджаме до міста Жывец, тот сам образок. Іме власны запасы, куплены в Горлицях, та з уміром, адже не знаме як долго прийде ся нам быти в дорозі.

16 ВЕРЕСНЯ. — Іхаме через Угры. Нестерпна спека! В запертым вагоні страшечні душно, бо нас в ним дуже, а отверати двері заказано. Декотры з нас лежат на підлозі, мало живы. Спихватившы ся, же мам серед своїх річы воду до полоканя зубів, вынимаю ю, нюхам і даю понюхати о. Дуркотови зо Ждынї. Тото нас дакус одсвіжат. А лем жандарм отворил на хвильку двері, з жадністю силіме ся хватити полныма грудми свіжого повітря. Лиця нашы червены, а очы од духоты вытріщены на верхы.

17 ВЕРЕСНЯ. ЧЕТВЕР. — Як лем потяг сперат ся на даякій стациі, дораз жандармы освідомлюют місцеве населіня – кого они везут. Жандармы отверають вагоновы двері, гурма народа уж нас жде, кыльне і такой жадає выдати нас. Хтоси з гурмы повіл, же серед нас находит ся професор руского університету. Я ся всміхнул на тоту одзвыку, за што гурма зачала метати до мя камінями. Кед бы жандарм не встиг заперти двері, могли бы мя і забити. На наступній стациі гурма категоричні жадала выдати нас для самосуду. Молчыме і, спрятавшы ся в глубині вагона, з трепетом вычекуєме нехыбной смерти, та на наше щестя потяг рушат і жандармы заперають двері.

18 ВЕРЕСНЯ. ПЯТНИЦЯ. — О 10 годині ночы прибиваеме до міста Грац в Штириі, пак до Абтисендорфу і Карльгофу.

На стациі стрічають нас жолніры з Талергофского лаґру. Сформувавшы нас в ряды, по четверо, наказали іти за собом.

При світичах ідеме піше до лаґру під ударами кольб і боканчів, по плечах і де попаде.

Ідучий попри мі Димитрий Качор з Бодаків отримал міцний удар кольбом, стиснул зубы, іде дале, та од міцного болю слезы вказали ся му в очах. Наш транспорт розділяють до польовых цельтовых шатер, в яких, посередині і по боках находит ся по пару околотів соломы. Спати мож лем сідячы, операючы ся о околот.

Декотры з нас, барз змучены, засыпляють в таким положыню. На нашу просьбу позволено нам выходити з шатра за потребом, та в товаристві жолнірів і на барз коротко – не мож было схоснувати для той конечности нич понад минуту – під загорозом ударів кольбом, а то і джгніня багнетом. Скорыстати з того позволіня могли лем декотры з нас, бо лем што дві години четверым людям мож было выйти за потребом.

Од выїзду з Горлиц не іли мы вареного. Доїдаме остаткы взятых запасів.

ТЕОФІЛЬ КУРИЛЛО

*Дневник Лемка з Талергофу
(Лемківській Річник 2004, з великоруского
языка перевіол Петро Трохановській)*

Події в найблизшым тыжні

1

12.09.2016

Рекрутація до ансамблю Рутенія Братислава

Рекрутація є направлена на каждого, хто має дяку сполнити ся в роли танцюристы, співака або гудака народной капелі. Членство в ансамблю дає можніст не лем познати традиції і культуру Русинів, але тіж оферує спілпрацу з інчыма русиньскыма організаціями та ансамблями.

3

14.09.2016

Засіданя на чест академіка Антония Годинкы Будапешт, 11.00 год.

4

14.09.2016

«Корчма під зеленым стромом (Словацка рапсодия по русиньскы)» – песа ТАД Театр Александра Духновича, Пряшів, Велика сцена, 19.00 год.

5

16.09.2016

Самітны церковці – одкрыта выставки мініятур Михала Вархіла Ліґниця, Публична Бібліотека, 17.00 год.

2

14.09.2016

Рекрутація до ансамблю Рутенія Братислава

9

17.09.2016

Лемківска Забава Хоцянів

Кружок Стоваришыня Лемків в Пшемкові просят на забаву, на котрій заграг ансамбль

11

18.09.2016

«Забытки на карпатских пустатынях» – вернісаж выставки Етнографічний Музей ім. Ф. Котулі, Ряшів, ул. Рынок 6

В рамках тогорічных Европейских Дни Дідицтва празднуваных в підкарпатским воевідстві, мож взяти участ в вернісажы выставки, котра свою премеру в марци того рока в Варшаві. Видіти мож на ней знимкы з неґативів і фотографічных одбиток, зроблених вчас вельолітніх інвентаризаторских і консерваторских робіт, ведених Барбаром Тондос і Ежы Туром в 50. роках минулого столітя на обшыри давного ряшівского воевідства.

7

16.-18.09.2016

XXII Дни Гуцульского Коня Регетів Нижній

17.09.2016

«Заповід Адольфа Івановича Добрянського про сучасніст» – серия выкладів Містецкій Уряд, Гуменне, 13.00 год.

18.09.2016

X Фестиваль национальной взаимности Скансен Выгорлятского Музею, Гуменне, 13.00 год.

8

10

6

16.09.2016

Рекрутація на русиньско-лемківску філологію в Кракові – конец Педагогічний Університет, Краків

Педагогічний Університет заявил можніст аплікувати на російску філологію зо спеціалізаціом: русиньско-лемківській язык через електронічну регістрацію, котра тырват медже 1.-16. вересня/септембра т.р. Дальше термін складаня документів, по тым коли студент отримат позитивну верифікацію в интернетовым системі рекрутації, буде тырвал до 16. вересня/септембра т.р.

Скоропис

Демко Трохановскій
demko@lem.fm

(може мою соспільну працю вкінці достереже устьянська/усьцяньська блогерка!), на верну іщы до интернетового українського каналу «Перший західний». О тым, же выдатна співачка Софія Фоедина, прославляюча в своїх піснях героїв Організації Українських Націоналістів (охочо запрошана за публичны грошы польского податника м.ін. до Зындрановы і Лугів – то тіж тема для блогерки з УР), з гостя програму Топ Тема остала з часом його газдыньом, уж єм споминал. Але верну до часів, коли, подібні як вчас весіля – з дівкы не зробили іщы жену, была попрошена до телевізії при нагоді святкувань 25-літя України. Повідала не лем о Докерзоню, але і Закерзоню, споминаючы о Лемках, котры находят ся днес в границях України. «Головна Лемкыня світа», як ся сама назвала в інтервю, підкрислила, же покля «українське не буде утверджене в українській державі (чого не было за остатніх 350 років), дотля не можеме бесідувати о правах і свободах других люди». Лишаючы справу неточности – 350-літнього браку українскости в українській державі на 25 років істнуваня той українской державы (бракує 325 років), я думал, же політолог з Університету ім. Франка (Івана, выдатного українского писателя – не путати з Гансом!) повинна выходити наперед проблемам прав і свобід вшиткых громадян державы, але не перший раз єм в блуді. Окрем того, Софія Федина аж і по трьох роках од Евромайдану, «як українскоязычний Українець чує ся дискримінувана в загальноукраїнським медияльным просторі». Уж тепер вшитко розумію – Русины будут визнаваны на Україні аж товды, як власт вызнат самых Українців. Треба, просто, станути за поряд і почекати на свій час.

В попереднім скорописі полетіл єм з географієм і вымінил деякы европейскы державы, котры визнают Русинів. Не буду їх зас вымінял, бо їх єст барз дуже, лем припомну, же дальше лем єдна знана мі держава їх не визнає. Перше і єдине місце фурт занимає Україна. Але листу тых порядных держав треба поширити о Босню і Герцеговину. Хоц войны на Балканьскым Пілострові то бодай найбарже кырвавы конфлікты по II Світовій Войні, Босня і Герцеговина встигла уж давно вызнати Русинів, хоц – подібні як наш самітний лідер од не-вызнаня – не принадлежыт іщы до Европейській Унії. Правда, же часом з практичным схоснуваньом законів о меншынах єст там ріжні, на што скаржыли ся недавно Італіянци, але принаймі ніхто ім не бесідує, же їх неє. Босня і Герцеговина офіційально визнає 17 національных меншын – Альбанців, Жыдів, Італіянци, Мадярів, Македонців, Німців, Поляків, Ромів, Румунів, Росиян, Русинів, Словаків, Словенців, Турків, Українців, Чехів і Чорногірців, Можна? Можна!

Як видно выже, Босня і Герцеговина напевно не визнає національности, котру через криску посередині форсуют деякы антирусиньскы активісты цілого світа. Так званы Русины-Українці (за другыма джерелами Лемкы-Українці, а часом без криски посередині), то – наоборот – такі рух, котрий не єст вызнаний нігде і никым, окрем України. Но, може не аж так офіційально, але напевно на таку форму менуваня того руху смотрят там прихильным оком. Тепер тот рух повинен ся чути загорожений. Іх, писаний через криску, етнізм, котрий хотят підвишыти до рівня звана субетносу (така категория істнує такой лем в українським науковым дискурсі), помалы перенимают інчы рухы. Сынове Руси-Україны, котры підкрисляють, же етнізм Українці был введеный галицком і наддніпряньском інтелігенцієм в середині XIX столітя, цілю прецизійно одділити і втримати асиміляцію їх Родів східніма сусідами, котры менували ся Русскыма. Днес неє такого загорожыня, зато повинны вернути своє Одвічне Давне Імя, котре носили поколіня їх Прадідів.»

Будучы дальше за східньом границьом, маючы свідо-міст, же роблю лем непотрібну рекламу, і то за дармо

Вшиткым знатя, што чысленны реформы освіты піднесли рівен сучасного шкільництва такой під небеса, де ясне сонце світит. А і вчыня русиньского языка зазнало такого прогресу, же декотрым на лекциях языка остає лем грати в компюте-ровы гры, вчыти ся малювати, або співати.

Наша підредакция Фафринді ани сой не думат, же днешня сатира тыкат ся вечерніх шкіл русиньского языка, котры успішні веде здружыня Кольсочка. То єст більше о тых учениках, котрым лем фіглі в голові, а не школа. А вечерні школы любиме і підпо-рюєме. Хоц бы і рекля-муючы їх в нашій Газеті для карпаторусиньско-го народа.

ВЕЧЪРНА ШКОЛА.

Панъ майстеръ Шило дѣсталъ якеси писмо отъ уряду, але не мѡгъ го перечитати, хочъ оберталъ на вшиткы стороны.
— Акимъ! — позвалъ на свойого старшого практыканта — ходи гевъ, перечитай то.

Акимъ пробує, обертатъ писмо тады то гевъ — але и вѡнъ не барзъ мудрый.

— А што?

— Я, прошу пана майстра въ день не знаю читати, бо я ходилъ до вечърной школы!

ФАФРИНДЯ І СКОНФІСКУВАНЕ

Світла школа

ЛЕМКО

ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДА.

издаваема на языкѣ, приближенномъ до лемковеного говора.

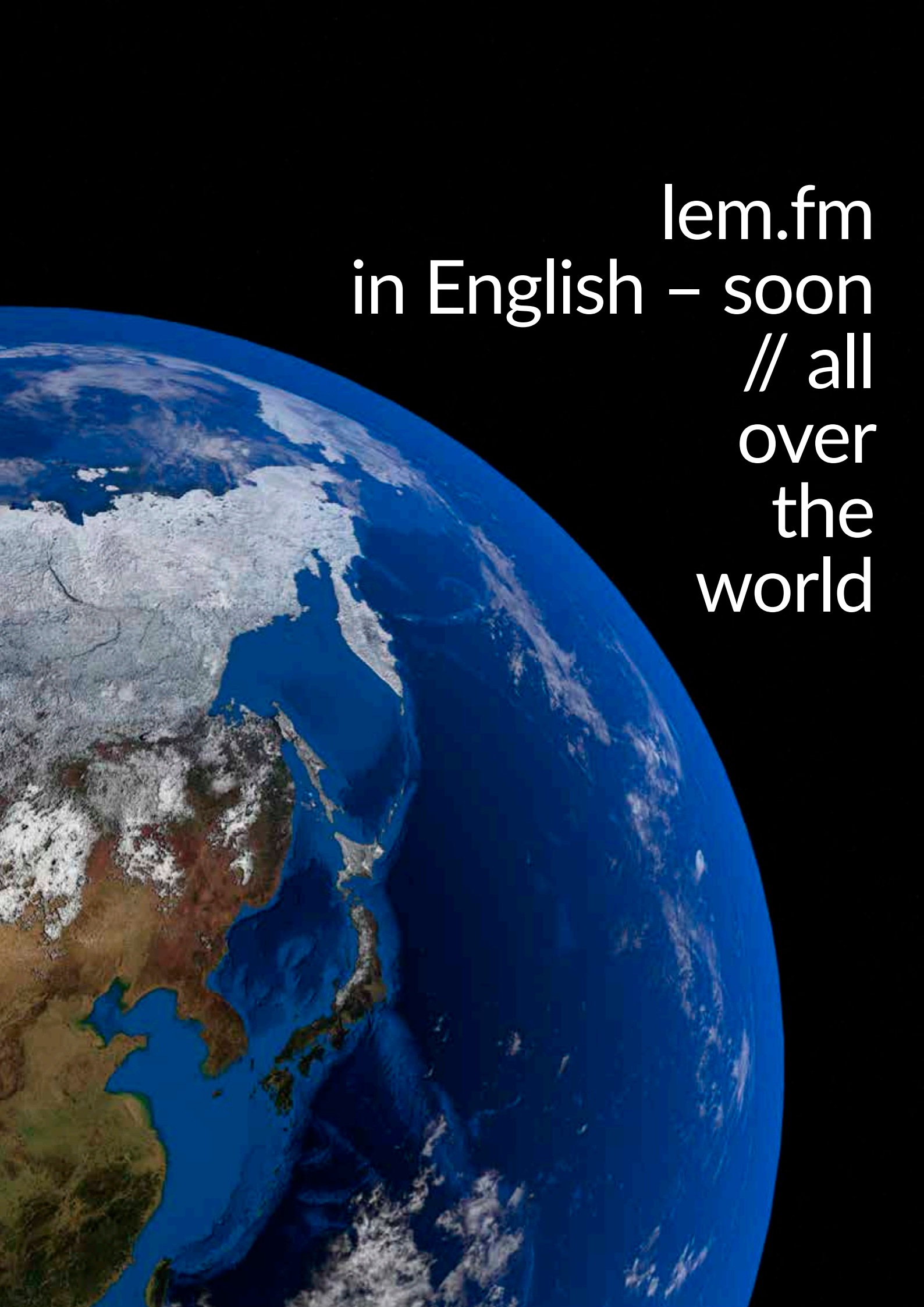
МЪСЯЦОСЛОВЪ.

*
Что можно видѣти и отворенными и запертыми очима?
— темноту.

ФАФРИНДЯ І СКОНФІСКУВАНЕ

Ясне як перо

Выдаваний в Ужгороді Місяцьослов на 1923 р. кротко пояснят ідеологічний напрям редакції Фафринді – Сконфіскуване. Приповідка фурт наберат актуальности, хоц бы не знам як ей очорнити.

lem.fm
in English – soon
// all
over
the
world